

Kulturní krajina vznikla postupným přetvářením jednotlivých prvků a složek přírodní krajiny člověkem. V současné době, kdy globální změny klimatu, ovzduší a nakonec i globalizace lidské společnosti zasahují praktickou celou krajinnou sféru Země, pravé přírodní krajiny na naší planetě v podstatě neexistují. Člověk nejenže postupně krajinu přetvářel, ale rovněž ji vtisknul řadu specifických rysů odpovídajících ekonomické, sociální, politické, etnické či psychologické sféře společnosti. Nehledě na míru přeměnění, však podstatou kulturní krajiny zůstává krajina přírodní. S posilujícím se sociálním pohledem na krajinu, roste představa o rozhodující roli člověka ve formování kulturní krajiny, bez ohledu na přírodu. Ve světě lze skutečně identifikovat řadu území, kde přírodní faktory prostředí jsou zatlačeny do pozadí, především v urbanizovaných a těžebních krajinách. Někteří autoři přistupují k pojmu „etnokrajina“, za kterou považují přírodně etnický organismus, ve kterém se všechny základní komponenty: geologická stavba s reliéfem, ovzduší, energie, vody, půdy, rostlinstvo, živočišstvo a etnické společenství nacházejí ve složitém vzájemném spolupůsobení, jehož výsledkem je jednotný, společně vytvořený krajinný systém.

Přírodní podmínky, resp. vlastnosti území, patří vedle hospodářských a historicko-politických, mezi rozhodující faktory ovlivňující výběr a rozmístění ekonomických a mimoekonomických aktivit člověka v krajině. Vlastní proces změn hospodářského využívání krajiny je sekvencí na sebe navazujících a částečně se překrývajících pochodů inovace, adaptace a strukturalizace. Tyto procesy působí na formování funkční prostorové diferenciací krajiny z ekonomického, sociologického a psychologického hlediska.

Inovace v tomto znamená z hlediska zájmového území jako celku uvedení nové aktivity (např. zatím zde nepůsobící formy zemědělského, rekreačního aj. využívání území), nebo koncepční přetvoření stávající aktivity (např. maloplošné manuální zemědělství na velkoplošné mechanizované). Pokud jde o konkrétní lokalitu v území, tam inovace znamená změnu funkčního využití, co se týče formy využívání, nebo radikální změnu intenzity využívání.

Adaptace je v podstatě ustálením nové funkce ve výše uvedeném smyslu v daném území jak z hlediska přírodních podmínek, tak s ohledem na ostatní hospodářské funkce, které území plní (např. velkoplošné hospodaření se "ujme" jen v některých lokalitách, jinde je třeba od něj zase ustoupit).

Proces strukturalizace představuje napojení dané funkce na místní a vyšší účelový hospodářský mechanismus. Funkční plochy se v prostoru rozmístí tak, aby jejich využívání bylo co nejefektivnější pro vlastníka, resp. uživatele plochy, a tato funkce byla perspektivně etablována jako dlouhodobá (např. se vzdáleností od sídla klesá intenzita využívání, výjimku tvoří případy, kdy v bezprostřední blízkosti obce by funkce plochy byla v konfliktu s přírodními poměry, byla příliš nákladná anebo dočasná do vyčerpání zdroje).

Z ekonomického hlediska zjednodušeně tyto změny znamenají jiný způsob produkce materiálních a případně i jiných hodnot, ze sociologického hlediska mj. i změnu finanční situace jednotlivce, rodiny, podniku, obce atd. a kvalifikační změny uživatele s odrazem na kulturu osobní i skupinové existence. Z psychologického hlediska jde jak o dopady předchozího na vlastního uživatele i ostatní přímo nebo nepřímo dotčené osoby, trvale nebo dočasně se v území nacházející, tak na pocitovou stránku uvedených osob danou percepcí funkčně změněné krajiny.

Cvičení:

1. Vysvětlete proces „inovace“ v krajině!

2. Vysvětlete proces „adaptace“ v krajině!
3. Vysvětlete proces „(re)strukturalizace“ v krajině!